

when adopting the basic law, authorized to observe in its activities. However, the practice of the activities of state bodies of Ukraine at the present stage indicates total violations of these principles. One of the reasons for this situation is incorrectly established ties between the state and society. Most authors refer to these relations as parity, where the state and society are equal subjects. From our point of view, they are not and cannot be parity, since the state is a function of society, and there is a functional connection between them.

Contrary to these conclusions, the activities of the president of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine for violating their duties are not accompanied by the onset of legal liability for them. This, in particular, applies to such cases as the confrontation between the president of Ukraine and the Constitutional Court of Ukraine, where the former unconstitutionally attempted to resolve this confrontation in his favor, suggesting that the parliament dissolve the Constitutional Court of Ukraine. This, in addition to violating their obligations to comply with the Constitution of Ukraine, should also be interpreted as a violation of their oath, which contains similar requirements for their activities. In this regard, measures are considered necessary to apply measures of legal liability to the president for violating his duties and Oath.

Similar conclusions should be drawn regarding the failure to fulfill election promises on the part of people's Deputies of Ukraine, as well as their violation of the oath they take in accordance with Article 79 of the Constitution of Ukraine.

Conclusions. Summing up, we can conclude that without strengthening the legal responsibility of the state to civil society for non-fulfillment of its duties, the rights of citizens will be subject to systemic violations. Political responsibility is regulated by the norms of law, and therefore it is also a legal liability, it also contains the composition of an offense, in particular a constitutional tort as the basis for its occurrence, and therefore it should necessarily provide for the existence of sanctions for violating the obligations of the relevant authorized entities. Legal liability of officials who head or are members of state bodies should always be accompanied by bringing the perpetrators to justice (constitutional, criminal, administrative, civil, disciplinary).

Key words: state, civil society, state responsibility to civil society.

DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-81-89

УДК 340.13; 342.7

О.Л. ЛЬВОВА

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*
ORCID: 0000-0003-2985-9671

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

У статті вивчаються основні поняття обмежень прав людини, аналізується зміст даної категорії з огляду на міжнародно-правові акти з прав людини. Розглядаються питання правомірних та неправомірних обмежень, зокрема, на прикладі практики Європейського суду з прав людини. Наголошується, що обмеження прав і свобод людини і громадянина є також інститутом, який міститься у конституціях більшості розвинених держав світу. Як правило, відповідно до міжнародних стандартів абсолютні або основні права не підлягають обмеженню, однак, з урахуванням особливостей суспільного і політичного життя, кожна держава може закріплювати критерії обмеження прав і свобод людини.

Ключові слова: міжнародні стандарти, мораль, обмеження прав людини, права і свободи людини.

*Lvova Olena, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

Львова Е.Л. Ограничение прав человека: понятие и содержание

В статье изучаются основные понятия ограничений прав человека, анализируется содержание данной категории с учетом международно-правовых актов по правам человека. Рассматриваются вопросы правомерных и неправомерных ограничений, в частности, на примере практики Европейского суда по правам человека. Отмечается, что ограничение прав и свобод человека и гражданина является также институтом, который присутствует в конституциях большинства развитых стран мира. Как правило, в соответствии с международными стандартами абсолютные или основные права не подлежат ограничению, однако, с учетом особенностей общественной и политической жизни, каждое государство может закреплять критерии ограничения прав и свобод человека.

Ключевые слова: международные стандарты, мораль, ограничения прав человека, права и свободы человека.

Lvova Olena. Limitation of human rights: concept and content

The article studies the basic concepts of restrictions on human rights, analyzes the content of this category, taking into account international legal acts on human rights. The issues of lawful and illegal restrictions are considered, in particular; on the example of the practice of the European Court of Human Rights. It is noted that the limitation of human and civil rights and freedoms is also an institution that is present in the constitutions of most developed countries of the world. As a rule, in accordance with international standards, absolute or fundamental rights are not subject to restriction, however, taking into account the peculiarities of the social and political life of society, each state can fix the criteria for restricting human rights and freedoms.

Key words: international standards, morality, restrictions on human rights, human rights and freedoms.

Постановка проблеми і актуальність. Ідея прав людини сповнена морального, ідеологічного, політичного та юридичного змісту. Тому, вивчаючи різноманітні її аспекти, необхідно комплексно підходити до вирішення питань, які постають перед наукою та практикою. На сучасному етапі так само актуальною і фундаментальною є позиція, що вчення про існування прав людини походить з концепції природного права, з якої випливає розуміння прав людини як таких, що не залежать від держави, а належать людині від народження; які характеризуються такими рисами, як універсальність, невідчужуваність, непопущність, основоположність та ін. Тому, ставлячи питання щодо обмеження прав людини, необхідно так само спиратися на фундаментальні вчення і принципи, які виходять з ідеї природного права.

Права і свободи людини та її інтереси не повинні протиставлятися правам і свободам інших людей. Водночас може виникати певний конфлікт прав і зіткнення інтересів, що потребує вирішення на рівні наукової теорії та правотворчої практики, і це може спричинити обмеження реалізації певних прав або ж, навпаки, зловживання ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі про проблему обмеження прав людини дискутують у найрізноманітніших аспектах: як про порушення основних прав і свобод, у контексті інструменту захисту основоположних прав людини, як про нормативно-правові обмеження, які передбачені правовими документами на міжнародному та національному рівнях, вивчають дану проблему на рівні міжгалузевого інституту права тощо. Також окремим предметом дослідження стають проблеми критеріїв, які стануть визначальними в процесі обмеження прав людини таких явищ, як порушення прав чи їх захист.

Зокрема, зазначене стало предметом вивчення таких українських і зарубіжних вчених-правознавців: В. Баранов, який вивчав мету обмеження прав людини, зокрема, через призму моралі; К. Єгорова досліджувала обмеження прав людини як міжгалузевий інститут права; В. Човган досліджував природу і підстави обмеження прав; Н. Цекалова вивчала межі свободи людини і держави. Велика кількість праць присвячена вивченню міжнародного досвіду застосування правових обмежень (І. Дахова, К. Грецова та ін.). Втім, ця проблема залишається невирішеною, особливо на рівні теоретико-правових досліджень, зокрема щодо поняття, класифікації та критеріїв обмежень прав людини.

Мета та завдання дослідження. З огляду на зазначене метою статті є вивчення основних понять обмежень прав людини та аналіз змісту даної категорії з огляду на міжнародно-правові акти з прав людини.

Основний зміст. В. Баранов, визнаючи непорушність основних прав і свобод, водночас зауважує, що «поряд із загальноновизнаними правами і свободами людини існують і загальноновизнані обмеження більшості з них. Сучасні розвинені суспільства визнають постає значущість індивідуалізму, який є важливим фактором суспільного розвитку. Однак індивідуалізм не повинен переростати в нехтування інтересами інших людей, їх безпекою. Відповідно, суспільство не може надати людині безмежну свободу, оскільки це призведе до конфліктів індивідуальних інтересів, адже люди, вільно здійснюючи свої права і свободи, взаємодіють між собою. У процесі цієї взаємодії інтереси, права, дії одних людей можуть вступати в суперечність з інтересами, правами і вчинками інших. Тому перед кожною державою постає завдання узгодження цих прав, сприяння досягненню компромісів між правами (діями) людей, що не збігаються»¹.

У зв'язку з цим постає питання у об'єктивно зумовленій потребі визначення меж та їх критеріїв у процесі реалізації особою своїх прав і свобод. Обмеження прав і свобод громадян зв'язують суб'єктів права рамками інтересів суспільства, держави і особи в силу того, що законодавчо визначений перелік обмежень має на меті захист громадянина від свавільного обмеження права з боку держави. Саме тому досягається компроміс між потребами у захисті демократичного суспільства та індивідуальними правами суб'єктів.

У даному контексті К. Єгорова під «обмеженнями прав і свобод людини і громадянина» розуміє «законодавчі вилучення із правового статусу людини і громадянина з метою захисту конституційного ладу, моральності, здоров'я, прав і законних інтересів людини і громадянина, підтримки правопорядку, забезпечення особистої безпеки і зовнішньої безпеки суспільства і держави, створення сприятливих умов для економічної діяльності та охорони усіх форм власності, врядування мінімальних державних стандартів за основними показниками рівня життя»². Водночас постає питання, чи є гранична лінія обмеження прав людини, як її визначити і як не потрапити в диктатуру щодо прав і свобод людини?

Відповідь на поставлене питання ми знаходимо в дослідженнях А. Умарової, яка формулює поняття «межі обмежень прав» і розуміє під ними «межі допустимості встановлення обмежень, які засновані на принципах необхідності, справедливості, відповідності, законності, рівності прав і свобод»³.

В. Човган, виходячи з аналізу існуючих у літературі підходів до визначення дефініції правового обмеження, виділяє такі його характерні ознаки:⁴ 1) звуження обсягу і змісту існуючих прав і свобод людини. Змістова характеристика цієї

ознаки проявляється в тому, що особа внаслідок застосування правових обмежень відчуває зменшення свободи допустимих дій, закріплених у законодавстві; 2) формальна визначеність обмеження, яка полягає у тому, що правові обмеження завжди повинні бути передбачені нормами права. На цю ознаку як на обов'язкову вказують майже всі вітчизняні фахівці. На їх думку, якщо обмеження не передбачені нормами права, то їх не можна назвати правовими. Більше того, такі обмеження навіть підпадають під ознаки правопорушення⁵; 3) встановлення обмеження з певними цілями, метою. Однак цільовий характер обмеження не є його обов'язковою ознакою, а є лише умовою його обґрунтованості – ознакою обґрунтованого обмеження. Загалом, розуміння цілей як елементу поняття правових обмежень пов'язується з вимогами нормативних актів, які містяться у міжнародних документах, що стосуються прав людини, та конституціях держав.

Наприклад, у Конституції України закріплені такі цілі обмежень окремих прав і свобод: забезпечення інтересів національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, ст. 34); забезпечення інтересів охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей (право на свободу світогляду і віросповідання, ст. 35); забезпечення інтересів національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, ст. 36); для забезпечення інтересів національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (право на мирні зібрання, ст. 39)⁶; 4) застосування обмеження державою. Якщо звуження змісту та обсягу права здійснюється індивідом, коли, наприклад, засуджений позбавляє іншого засудженого його права власності, то можна говорити про обмеження права або його порушення. Однак, як і інші порушення прав людини в горизонтальній площині, тобто порушення індивідуальних прав іншими індивідами, не розглядаються юристами в контексті обмежень прав людини. Це пов'язано з концепцією прав людини як явища, що вимагає вертикальних відносин, тобто таких відносин, в яких одним із учасників обов'язково виступає держава⁷.

І. Дахова, своєю чергою, наголошує на необхідності розмежовувати поняття «конституційні обмеження» і «обмеження конституційних прав», які співвідносяться як загальне й особливе, обґрунтовуючи це тим, що Конституція сама є певним обмежувачем діяльності держави, державних органів, суспільства і людини⁸. Закріплені у Конституції України підстави правового обмеження прав і свобод людини та громадянина базуються на принципі поєднання приватних і публічних інтересів. Своєю чергою, захист публічних інтересів представлений у правовому механізмі такими підставами, як захист основ конституційного ладу і забезпечення оборони країни та безпеки держави. Говорячи про обмеження прав і свобод людини, дослідниця підкреслює, що обмеженню підлягає передусім не саме право, а його реалізація. Про що, зокрема, вказується й у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст.ст. 8, 10, 11).

Для того, щоб обмеження реалізації будь-якого права було правомірним, необхідним є дотримання певних умов, сукупність яких є відомою під назвою «трискладовий тест». Тобто, з'ясовуючи, чи було правомірним втручання держави у конкретне право, Європейський суд з прав людини завжди перевіряє дотримання трискладового тесту, який включає в себе такі умови: по-перше, чи передбачена законом можливість обмеження реалізації права; по-друге, чи є легітимною мета такого обмеження, і, по-третє, чи є таке обмеження необхідним у демократичному суспільстві⁹.

З огляду на зазначене І. Дахова обґрунтовує такі висновки: 1) обмеження щодо реалізації прав і свобод людини – це передбачений законом захід тимчасового характеру, що застосовується до особи державою з метою захисту суспільних цінностей, є необхідним у демократичному суспільстві і полягає в неможливості здійснення особою певного суб'єктивного права; 2) для правомірності державного втручання у право людини необхідно, щоб можливість такого втручання була передбачена законом, щоб воно здійснювалося задля досягнення легітимної мети, якою завжди є захист певних суспільних або державних цінностей, та була необхідною в демократичному суспільстві. При цьому, виходячи із принципу правової визначеності, який є важливою складовою принципу верховенства права, закон, який вказує на можливість обмеження реалізації прав і свобод, має відповідати певним умовам, до яких відносять, зокрема, ясність, чіткість і доступність; 3) при визначенні легітимної мети обмеження слід застосовувати принцип пропорційності, що полягає у співмірності заходів, які застосовуються до особи з метою обмежити реалізацію її прав, з тими суспільними цінностями, які захищаються шляхом здійснення такого обмеження; 4) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Конституція України не містять універсального переліку критеріїв та підстав обмеження реалізації прав і свобод особи, однак аналіз окремих статей цих актів дає змогу говорити про наявність спільних цінностей, з метою захисту яких запроваджуються обмеження реалізації прав особи, до яких можна віднести національну та громадську безпеку, громадський порядок, економічний добробут країни, здоров'я чи мораль, права і свободи інших осіб, територіальну цілісність¹⁰.

Отже, говорячи про межі свободи людини і держави, слід визначити співвідношення порядку в суспільстві та особистих прав індивіда. І тут необхідно, на думку М. Цекалової, знайти певний баланс для того, щоб органи державної влади, які гарантуватимуть порядок у суспільстві, своїм регульованим впливом не пригнічували права і свободи людини, адже в такому разі виникне тоталітарний режим, що є антонімом суспільства, де панує свобода особистості¹¹.

Так, на міжнародному рівні встановлено так звану заборону втручання держави у приватне життя громадян. Зокрема, ч. 2 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що «органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб»¹², а у ч. 1 ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права вказано, що «ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на його честь і репутацію»¹³.

Отже, саме необхідність дотримання балансу між правами і свободами особи та інтересами суспільства, держави в цілому зумовила появу «інституту допустимих обмежень державою індивідуальних прав і свобод особи. Вказане має на меті вплинути на усвідомлення кожною людиною, що права інших людей заслуговують не меншого захисту, ніж її власні»¹⁴.

Також у юридичній літературі наголошується, що обмеження прав і свобод людини і громадянина є інститутом, який присутній у конституціях (основних законах) більшості розвинених держав світу, і як такий, інститут знаходить своє закріплення у нормах міжнародного права.

З-поміж найважливіших міжнародних актів у сфері прав людини – Загальна декларація прав людини 1948 р. Конкретизація її ідей має відбуватися на рівні національних законодавств, встановлюючи чіткі критерії, підстави та можливі заходи обмеження прав і свобод¹⁵. Не винятком також є і обмеження, встановлені ст. 10 «Свобода вираження поглядів» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.¹⁶, де передбачається, що покладання обов'язків і відповідальності в процесі здійснення цих свобод може бути пов'язане з певними формальностями, умовами, обмеженнями або санкціями, які передбачені законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням і злочинам, для охорони здоров'я і моральності, захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Обмеження прав передбачені також у ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., які згідно з її положеннями необхідні для поваги прав і репутації інших осіб, для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення.

«Проте це не означає, – пише А. Умарова, – що держава є вільною у своїх діях. При введенні обмежень у процесі своєї законодавчої практики не повинно мати місце зловживання правом, тобто коли це право використовується так, що інша особа виявляється позбавленою своїх життєво важливих прав або завдається шкода життєво важливим інтересам держави. Іншими словами, зловживання правом означає неправомірне користування правом у вигляді виходу за межі (встановлені обмеження) його реалізації. При цьому зловживання правом характеризується цілеспрямованим використанням права всупереч його призначенню і завдає шкоди суспільним або особистим інтересам»¹⁷.

Водночас науковці, виходячи з аналізу міжнародних правових актів, наголошують, що відповідно до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., ні за яких обставин не можуть бути обмежені такі права, як право на життя, право не піддаватися жорстокому, нелюдському поводженню, право не піддаватися без вільної згоди медичним або науковим дослідям, право не бути в рабстві і підневільному стані, право не зазнавати позбавлення волі за невиконання будь-якого договірною зобов'язання, право не притягатися до відповідальності за діяння, яке у момент його вчинення не було кримінальним правопорушенням, право на визнання правосуб'єктності, свобода думки, совісті та релігії.

Таким чином, відповідно до міжнародних стандартів абсолютні або основні права не підлягають обмеженню. Водночас «з урахуванням індивіду-

альних особливостей суспільного і політичного життя суспільства кожна держава закріплює критерії обмеження прав і свобод людини»¹⁸.

З огляду на міжнародні стандарти держава має розумно використовувати можливість обмежень основних прав і свобод людини, враховуючи також особливості традицій та суспільної моралі конкретної держави. Так, В. Баранов, аналізуючи дану проблематику, звертає увагу на те, що норми моралі потребують чіткого формулювання і ствердження їх як обов'язкових для виконання міжнародних стандартів, а також має бути законодавчо сформульовано поняття «загальноприйняті норми моралі»¹⁹. І не випадково, адже критерій моральності присутній практично в усіх міжнародних актах як такий, що встановлює певну межу у свободі здійснення людиною своїх прав з метою забезпечення та захисту прав і свобод інших осіб.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Виходячи з викладеного, можна констатувати: 1) існують нормативно-правові обмеження, що передбачені правовими документами на міжнародному та національному рівнях, та обмеження прав людини, що перебувають за межами правового поля і є порушенням їх прав і свобод; 2) правові обмеження являють собою міжгалузевий інститут права, є комплексом взаємопов'язаних правових норм, які регулюють близькі за змістом однорідні суспільні відносини; 3) *під обмеженнями прав і свобод людини і громадянина* слід розуміти юридично (законодавчо) встановлені межі (або виняткові умови), яких особи мають дотримуватися у процесі реалізації своїх основоположних прав з метою запобігання порушенням прав і законних інтересів інших осіб та дотримання встановлених нормативно-правових умов, необхідних для забезпечення національної безпеки, громадського порядку, суспільної моралі та ін.²⁰

1. Баранов В.М. «Удовлетворение справедливых требований морали» как цель ограничения прав и свобод человека. *Теория и практика ограничения прав человека по российскому законодательству и международному праву*: сб. науч. трудов. Ч. 1 / под ред. В.М. Баранова. Н.Новгород: Изд-во Нижегород. юрид. ин-та МВД РФ, 1998. Ч.1. С.75. 2. Егорова Е.В. Эволюция и современное состояние института ограничений прав и свобод человека и гражданина в России: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Ростов-на-Дону, 2005. С. 12–13. 3. Умарова А.А. Стандарты ограничений прав и свобод в актах современного международного права. *Пробелы в российском законодательстве*. 2011. № 2. С.40. 4. Човган В.А. Ограничения прав заключенных: правовая природа и обоснование: монография. Харьков: Права людини, 2017. С. 58–59. 5. Човган В.А. Цит. праця. С. 71–72. 6. Човган В.А. Цит. праця. С. 78–79. 7. Човган В.А. Цит. праця. С. 81–82. 8. Дахова І.І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2018. № 4. С. 18–19. 9. Дахова І.І. Цит. праця. С. 19. 10. Дахова І.І. Цит. праця. С. 22. 11. Цекалова Н.І. Межі свободи людини і держави. Гарантування свободи. *Основні права людини: розуміння та виклики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 10 грудня 2019 р./ ред. І.С.Гриценко, Р.С.Мельник та ін. Київ: Вид. дім «Гельветика», 2019. С. 61–62. 12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.: Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text 13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text 14. Грецова Е.Е. Правомерные ограничения прав и свобод человека в международном праве: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2009. С. 35. 15. Умарова А.А. Цит. праця. С. 40. 16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. 17. Умарова А.А. Цит. праця. С. 40.

18. Краснобаева Л.А., Иванова Ю.И. Пределы и критерии ограничений прав и свобод человека. *Конституционные права и свободы: проблемы интерпретации и реализации в национальных правовых системах*: сб. ст. междунар. науч.-практ. конф., Новополоцк, 28–29 окт. 2016 г.: в 3 т. / Полоц. гос. ун-т, Регион. учеб.-науч.-практ. Юрид. центр ; редкол.: И.В. Вегера (отв. ред.) и др. Новополоцк: ПГУ, 2016. Т. 1. С. 221–223. 19. Баранов В.М. Цит. праця. С. 19–30. 20. Львова О.Л. Обмеження прав людини: теоретико-правовий аспект. *Права людини, демократія, правосуддя: проблеми, досягнення, перспективи*: зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», Київ, 10 грудня 2020 р. Тези доповідей. Київ: Вид. дім «АртЕк», 2020. С. 28.

References

1. Baranov V.M. «Udovletvorenje spravedyvykh trebovaniy moraly» kak tsel ohranicheniya prav y svobod cheloveka. *Teoriya y praktika ohranicheniya prav cheloveka po rossiyskomu zakonodatelstvu y mezhdunarodnomu pravu*: Sb-k nauchnykh trudov. Ch. 1./ pod red. V.M. Baranova. N. Novhorod: Yzd-vo Nyzhehor. yuryd. yn-ta MVD RF, 1998. Ch. I. S. 75. [rus]. 2. Ehorova E.V. Evoliutsiya y sovremennoe sostoianye ynstytuta ohranicheniy prav y svobod cheloveka y hrazhdanyna v Rossyy: avtoref. dyss. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Rostov-na-Donu, 2005. S. 12–13. [rus]. 3. Umarova A.A. Standarty ohranicheniy prav y svobod v aktakh sovremennoho mezhdunarodnoho prava. *Problemy v rossiyskom zakonodatelstve*. 2011. № 2. S. 40. [rus]. 4. Chovhan V.A. Ohranicheniya prav zakliuchennykh: pravovaia pryroda y obosnovanye: monohrafiya. Kharkov: Prava liudyny, 2017. S. 58–59. [rus]. 5. Chovhan V.A. Vkazana pratsia. S. 71–72. 6. Chovhan V.A. Vkazana pratsia. S. 78–79. 7. Chovhan V.A. Vkazana pratsia. S. 81–82. 8. Dakhova I.I. Obmezheniia realizatsii prav y svobod liudyny: konstytutsiine rehulivannia ta praktika Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny. Forum prava. 2018. № 4. S. 18–19. [ukr]. 9. Dakhova I.I. Vkazana pratsia. S. 19. 10. Dakhova I.I. Vkazana pratsia. S. 22. 11. Tsekalova N.I. Mezhi svobody liudyny i derzhavy. Harantuvannia svobody. *Osnovni prava liudyny: rozuminnia ta vytkyky*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. conf., Kyiv, 10 hrudnia 2019 r./ red. Hrytsenko I.S., Melnyk R.S. ta in. Kyiv: Vyd. dim «Helvetyka», 2019. S. 61–62. [ukr]. 12. Konventsiia pro zakhyt prav liudyny y osnovnykh svobod 1950 r.: Konventsiuu ratyfikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17.07.97. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [ukr]. 13. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava 1966 r. Mizhnarodnyi pakt ratyfikovano Ukazom Prezidiu Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR N 2148-VIII vid 19.10.73. *Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [ukr]. 14. Hretsova E.E. Pravomernye ohranicheniya prav y svobod cheloveka v mezhdunarodnom prave: dyss. ... kand. yuryd. nauk. Moskva, 2009. S. 35. [rus]. 15. Umarova A.A. Vkazana pratsia. S. 40. 16. Konventsiia pro zakhyt prav liudyny i osnovnykh svobod 1950 r. [ukr]. 17. Umarova A.A. Vkazana pratsia. S. 40. 18. Краснобаева Л.А., Иванова Ю.И. Пределы и критерии ограничений прав и свобод человека. *Konstitutsyonnye prava y svobody: problemy ynterpretatsyy y realizatsyy v natsyonalnykh pravovykh systemakh*: sb. st. mezhdunar. nauch.-prakt. conf., Novopolotsk, 28–29 okt. 2016 h.: v 3 t./ Polots. hos. un-t, Rehyon. ucheb.-nauch.-prakt. Yuryd. tsentr ; redkol.: Y.V. Vegera (otv. red.) y dr. Novopolotsk: PHU, 2016. T. 1. S. 221–223. [rus]. 19. Baranov V.M. Vkazana pratsia. S. 19–30. 20. Lvova O.L. Obmezheniia prav liudyny: teoretyko-pravovyi aspekt. *Prava liudyny, demokratiia, pravosuddia: problemy, dosiahnennia, perspektyvy*: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi yurydychnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Aktualna yurysprudentsiia”, Kyiv, 10 hrudnia 2020 r. Tezy dopovidei. Kyiv: Vyd. dim “ArtEk”, 2020. S. 28. [ukr].

Lvova Olena. Limitation of human rights: concept and content

Introduction. *Human rights and freedoms are inalienable and not violated, however, they should not be opposed to the rights and freedoms of others. There may be some conflict of rights and conflicts of interest that need to be addressed at the level of scientific theory and law-making practice, and this may lead to restrictions on the exercise of certain rights or, conversely, their abuse.*

The purpose of the article. The article aims to analyze the basic concepts of restrictions on human rights and the content of this category in view of international human rights law.

The results obtained. Examining the limits of human and state freedom, attention is paid to the relationship between order in society and personal rights of the individual, emphasizes the need for balance so that public authorities that guarantee order in society, their regulatory influence does not suppress human rights and freedoms.

Issues of legal and illegal restrictions are studied. In particular, in determining the legitimacy of state interference in a particular law, the European Court of Human Rights always checks compliance with a three-part test, which includes the following conditions: whether the law provides for the possibility of restricting the exercise of the right; whether the purpose of such a restriction is legitimate; whether such a restriction is necessary in a democratic society.

At the international level, the so-called prohibition of state interference in the private life of citizens has been established, in connection with which the article analyzes international legal acts, in particular, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

It is emphasized that the restriction of human and civil rights and freedoms is also an institution that is present in the constitutions of most of the most developed countries in the world. As a rule, in accordance with international standards, absolute or fundamental rights are not subject to restrictions. However, taking into account the individual characteristics of social and political life of society, each state establishes criteria for restricting human rights and freedoms.

Conclusions. Restrictions on human and civil rights and freedoms should be understood as legally (legally) established limits (or exceptional conditions) that individuals must comply with in the process of exercising their fundamental rights in order to prevent violations of the rights and legitimate interests of others and compliance with established legal conditions necessary to ensure national security, public order, public morality, etc.

Key words: international standards, morality, restrictions on human rights, human rights and freedoms.

DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-89-98

УДК 340.1

С. О. СУНЕГІН,

кандидат юридичних наук*

ORCID: 0000-0003-4304-708X

ЮРИДИЧНА НАУКА: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦІННІСНО-ІДЕОЛОГІЧНИХ РЕАЛІЙ

Сунегін С. О. «Юридична наука: проблеми розвитку в умовах сучасних ціннісно-ідеологічних реалій».

У статті досліджуються концептуальні проблеми розвитку юридичної науки в умовах сучасних ціннісно-ідеологічних реалій. Наголошується, що однією з основних особливостей сучасного етапу розвитку юридичної науки є своєрідна ентропія доктринального правового знання, що виражається у накопиченні невизначеності варіантів розвитку об'єктів, які нею досліджуються. Обґрунтовується думка, що про юридичну науку можна говорити тоді, коли вона досліджує відповідні явища і процеси з урахуванням соціальних законів або закономірностей суспільного життя, тобто з урахуванням певних залежностей і відтворюваностей.

Ключові слова: юридична наука, право, мораль, свобода, лібералізм, соціальні закони, соціальна наступність.

*Sunegin Sergiy, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

© С. О. Сунегін, 2021